DEN DANSKE ØKONOMISKE SITUATION[1])

Efter de store indkomstforøgelser for befolkningen i foråret gennem forhøjelse af arbejder- og tjenestemandslønningerne og landbrugsordningerne har regeringen i oktober taget skridt til en skærpelse af *finanspolitikken* ved fremsættelse af forslag om afgiftsforhøjelser for øl, spiritus, vin og benzin samt forhøjelse af post- og jernbanetakster. Det samlede provenu af de foreslåede forhøjelser er anslået til godt 250 mill. kr. for et helt år.

Nationalbankens og de private bankers samlede *valutabeholdning* formindskedes i første halvår 1961 med 149 mill. kr. og viser for juli kvartal en yderligere nedgang på 83 mill kr. Den udgjorde herefter pr. 30. september 1170 mill. kr. Højdepunktet nåedes i oktober 1959 med 1622 mill. kr.

Der foreligger nu en opgørelse over *betalingsbalancens* hovedposter for 1. halvår 1961. Det fremgår heraf, at underskuddet på vare- og tjenestebalancen, 455 mill. kr., var af praktisk taget samme størrelse som i den tilsvarende periode i 1960, da valutatabet imidlertid var væsentligt større, nemlig 341 mill. kr. Denne udvikling synes navnlig at stå i forbindelse med en øget gældsætning til udlandet inden for den private sektor, til dels i form af langfristede udenlandske lån og direkte udenlandske investeringer her i landet. For den pågældende periode er de private virksomheders nettokapitalimport foreløbig opgjort til ca. 130 mill. kr. I juli kvartal, da valutatabet som nævnt udgjorde 83 mill. kr., har Kjøbenhavns Telefon A/S optaget et lån i Holland på godt 45 mill. kr.

Betalingsbalancens hovedposter.

Mill. kr.	Januar kvartal 1961	April kvartal 1961	1. halvår 1961	1. halvår 1960
Indtægter eller udgifter(÷) vedrørende:				
Vareindførsel og -udførsel (f.o.b.)	÷495	÷385	÷880	÷876
Søtransport	125	135	260	280
Rejser	14	56	70	60
Øvrige vare- og tjenesteposter	50	45	95	104
Varer og tjenester i alt	÷306	÷149	÷455	÷432

[1]) Se også tabelbilaget bag i hæftet.

Heller ikke de enkelte hovedposter i vare- og tjenestebalancen viser større udsving i sammenligning med 1. halvår 1960. Underskuddet på handelsbalancen var således uforandret knap 900 mill. kr. For de to måneder juli og august tilsammen var merindførslen lidt større end i fjor på grund af stagnerende eksport og en mindre stigning i importen. Nettoindtægten ved søtransport er beregnet til 260 mill. kr. mod 280 mill. kr. i 1. halvår 1960, og hvad rejseposten angår, er nettoindtægten steget fra 60 til 70 mill. kr. Indtægten ved udlændinges besøg her i landet er steget fra 275 til 315 mill. kr., men samtidig viser udgiften ved danskes besøg i udlandet en stigning fra 215 til 245 mill. kr.

I april kvartal forøgedes *lagerbeholdningerne af råstoffer m. v.* (excl. sukker), målt i faste priser, med 4 pct., men da der i januar kvartal var sket en lignende nedgang, var stillingen ved udgangen af juni omtrent som ved årets begyndelse. I sammenligning med den nærmest tilsvarende lagertælling i 1960, der undtagelsesvis fandt sted allerede pr. 31. maj, viser lagerbeholdningerne ved den sidste opgørelse en stigning på 13 pct. På grund af sæsonbevægelsen kan der ikke regnes med, at stigningen fra ult. juni 1960 til ult. juni 1961 har været af samme størrelse, men det er dog sandsynligt, at en stigning har fundet sted.

Mill. kr.	Sept. 1960	Dec. 1960	Marts 1961	Juni 1961	Juli 1961	Aug. 1961	Sept. 1961
Nationalbanken:							
Nettotilgodehavende i udl. ..	1091	1433	1496	1364	1236	1178	1206
Nettotilgodeh. hos staten	1409	1273	1010	1112	1482	1606	1483
Obligationer og aktier	447	489	464	523	532	550	523
Seddelomløb	2775	3005	2952	3072	3009	2981	3093
Indlån på folio	223	306	206	171	193	175	175
Forr.bankernes udl. tilgodeh.	223	÷31	÷50	÷111	÷34	76	÷36
Indlånsbeviser (ikke belånte)	183	129	161	116	232	292	157
»Pengeforsyningen«	3404	3409	3269	3248	3400	3524	3389
Forretningsbankerne:							
Kassebeholdning	731	1247	921	816	884	859	917
Nettotilgodeh. i udlandet	223	÷31	÷50	÷111	÷34	76	÷36
Obligationer, aktier og indlånsbeviser	2234	2039	2138	2160	2156	2225	2264
Udlån i alt	9892	10409	10784	11266	11101	11071	11297
Indlån i alt	10700	11050	11191	11434	11608	11773	11599
De større sparekasser:							
Obl., aktier og andelsbeviser..	1441	1409	1442	1412	1436	1435	1436
Udlån i alt	5722	5783	5913	6025	6060	6104	6143
Sparernes tilgodehavende	6967	6989	7206	7333	7407	7442	7494

Valutatabet, der altså er blevet væsentligt begrænset ved kapitalbevægelser i den private sektor, har virket i retning af at formindske *likviditeten* i samfundet, men »pengeforsyningen« – summen af de likvide fordringer på stat, nationalbank og udland – har dog i juli kvartal ligget på omtrent samme niveau som ved årets begyndelse. Dette skyldes i første række den omstændighed, at statens udbetalinger i april og – navnlig – juli kvartal har oversteget indbetalingerne til staten. I de 6 måneder fra marts til september er nationalbankens nettotilgodehavende hos finansministeriet som følge heraf vokset med 473 mill. kr., medens nedgangen i den samlede valutabeholdning i dette tidsrum kun udgjorde 276 mill. kr. Endvidere forøgedes nationalbankens obligationsbeholdning i samme periode med 59 mill. kr., hvilket også har virket likviditetsforøgende.

De private bankers udlån var i juli kvartal nærmest stagnerende. For de første 9 måneder af 1961 under ét andrager udlånsstigningen imidlertid næsten 900 mill. kr. mod i samme tidsrum i 1960 knap 1000 mill. kr. Indlånsstigningen har været væsentligt svagere, nemlig ca. 550 mill. kr., men dog stærkere end i de første 9 måneder i fjor, da indlånene kun voksede med knap 300 mill. kr. I oktober har nationalbanken advaret de private banker mod at forøge deres udlån, idet den har ladet forstå, at den ikke vil finansiere en yderligere udlånsstigning.

Som følge af den store byggevirksomhed er udbuddet af realkreditobligationer steget meget stærkt. I de første 9 måneder af 1961 er omløbet af kreditforenings-, hypotekforenings- og andre realkreditobligationer forøget med ca. 1700 mill. kr. (pålydende værdi), ca. 575 mill. kr. mere end i de samme måneder i fjor. Under disse omstændigheder har *presset på obligationskurserne* være overordentlig stærkt, og den effektive rente er i løbet af det sidste års tid gået op med i visse tilælde henved 1 pct. p. a. og ligger nu ca. 1,5 pct. p. a. højere, end da den var lavest under pengerigeligheden for nogle år siden. Også aktiekurserne har i den sidste tid, nærmere bestemt siden maj i år, været nedadgående.

Effektiv obligationsrente.

pct. p. a.	Statslån S. 1997 4½ pct.	Øst. Kreditfg. 16. serie 3. afd. 4½ pct.	Jydsk Hypotekfg. 11. afd. 5 pct.
August 1958	5.27	5.29	5.81
Februar 1959	5.41	5.49	5.84
September 1960	6.19	6.10	6.79
September 1961	7.11	6.83	7.35

Trods rentestigningen har *byggevirksomheden* i 1961 haft et omfang som aldrig før. I hele landet blev der i første halvdel af året påbegyndt nybyggeri med et samlet etageareal af 3,5 mill. kv.m, medens det fuldførte

byggeri kun nåede op på 2,25 mill. kv.m., og ved udgangen af juni var det igangværende byggeri steget til over 6 mill. kv.m., hvilket var 23 pct. mere end et år tidligere. For det påbegyndte byggeri var stigningen i sammenligning med 1. halvår 1960 29 pct. og for det fuldførte byggeri knap 8 pct. Det igangværende byggeri har nået et sådant omfang, at det overstiger byggefagenes kapacitet, hvilket formentlig har en uheldig virkning på effektiviteten.

Byggevirksomheden.

	Beboelsesejendomme		Erhvervs-ejendomme	Ikke-erhvervs-ejendomme	I alt
	1000 m²	Antal lejligheder	1000 m²	1000 m²	1000 m²
Under opførelse 1/1 1961 ..	2659	31.254	1541	697	4897
Påbegyndt 1. halvår 1961 ..	1863	19.643	1147	496	3506
Fuldført 1. halvår 1961 ..	1258	14.194	766	227	2251
Under opførelse 1/7 1961 ..	3264	36.703	1922	966	6152
Under opførelse 1/7 1960 ..	2636	31.115	1612	766	5014

Den gennemsnitlige stigning i det påbegyndte byggeri i sammenligning med 1. halvdel 1960, de nævnte 29 pct., dækker over store variationer for de forskellige ejendomskategorier. For beboelsesejendomme var stigningen 44 pct., for ikke-erhvervsejendomme 127 pct., men for erhvervsejendomme kun 4 pct. Etagearealet i påbegyndte kontor- og butiksejendomme viser ganske vist en stigning på 39 pct., men for første gang siden 1. halvår 1955 var der et fald, på 4 pct, for fabrikker og værksteder, og også for avlsbygninger var der nedgang.

Hvad boligbyggeriet angår, blev der i 1. halvår 1961 påbegyndt 19.600 lejligheder mod 14.700 i samme tidsrum i fjor, medens antallet af fuldførte lejligheder androg 14.200 mod 13.000. Herefter var antallet af lejligheder under opførelse ved udgangen af juni 36.700 mod 31.100 ult. juni 1960.

Uden for de egentlige landdistrikter foreligger der oplysninger om fordelingen af boligbyggeriet efter bygherreforhold. Der blev her i 1. halvår påbegyndt i alt ca. 15.000 lejligheder, hvoraf 9.500 opføres af private bygherrer uden offentlig støtte og 4250 af boligforeninger. I 1. halvår 1960 var de tilsvarende tal 10.900, 6.975 og 2.650.

Siden strejkerne i foråret har beskæftigelsesindekset for *industrien,* der viser bevægelserne i antallet af udførte arbejdstimer, ligget på samme niveau som i det foregående år, og det samlede antal ansatte arbejdere i industrien har ligeledes været praktisk taget uændret. Af arbejdsløshedsstatistikken fremgår det imidlertid, at antallet af forsikrede beskæftiget ved fremstillingsvirksomhed har været større end i fjor, og samtidig har ledigheden været mindre. Det må her erindres, at beskæftigelsesindekset alene bygger på opgivelser fra større virksomheder, og det kan tænkes, at be-

Beskæftigelsesindeks for industrien.[1])

Procentvis stigning fra tilvarende periode det foregående år.

	1. kvt. 1960	2. kvt. 1960	3. kvt. 1960	4. kvt. 1960	1. kvt. 1961	2. kvt. 1961	3. kvt. 1961
Næringsmiddelindustri	2	2	5	3	4	1	0
Tekstilindustri	5	1	÷1	÷7	÷1	÷5	÷2
Fodtøjs- og beklædningsind.	3	0	÷3	÷2	0	÷3	÷3
Træindustri	12	9	4	2	÷1	÷7	÷4
Papir- og grafisk industri ..	5	5	2	3	3	0	1
Kemisk industri	1	÷1	÷2	÷1	2	1	1
Sten-, ler- og glasindustri ...	17	10	4	4	6	0	3
Jern- og metalindustri	14	10	7	2	2	÷22	÷5
Transportmiddelindustri ...	2	1	÷2	÷1	4	÷23	2
Industri i alt	8	5	3	2	3	÷10	÷1
Heraf:							
Konsumvarer	5	4	3	0	1	÷4	÷2
Produktionsmidler	11	6	3	2	4	÷16	0

skæftigelsesudviklingen har været noget forskellig for de mindre og de større virksomheder. I hvert fald må det antages, at industriproduktionen som helhed, bortset fra strejkemånederne april og marts, fortsat har været stigende.

Opgørelsen af *ordrebeholdningerne* i de større virksomheder i jern- og metalindustrien pr. 1. juli viste, at ordrebestanden i jern- og stålværker, metalvarefabrikker og elektromekaniske fabrikker var større end på samme tid i 1960, medens der var nedgang for metalværker, jernvarefabrikker, radiofabrikker og jernskibsværfter. (Nedgangen i beskæftigelsesindekset for jern- og metalindustrien i juli kvartal i sammenligning med juli kvartal i fjor, jfr. ovenstående tabel, skyldes i hovedsagen et fald i indekset for feriemåneden juli).

Den animalske landbrugsproduktion.

Mill. kg	Januar — August 1960	Januar — August 1961	Stigning i pct.
Mælk	3855	3924	1.2
Smør	118.6	120.4	1.5
Ost	82.8	88.5	6.9
Æg	95.8	83.3	÷13.0
Okse- og kalvekød	177.6	154.2	÷13.2
Svinekød og flæsk	434.8	441,1	1.4
Mængdeindeks for den animalske landbrugsproduktion (1955 = 100)	118	118	–
Værdi, mill. kr.	4431	4406	÷0.6

[1]) På grundlag af antal faktisk udførte arbejdstimer.

Til og med maj viste *den animalske landbrugsproduktion* nedgang i sammenligning med den samme periode i 1960, men har derefter i månederne juni–august ligget noget højere end i fjor, og i gennemsnit for de første 8 måneder er mængdeindekset ligesom i 1960 beregnet til 118 (1955 = 100; også værdien af den animalske landbrugsproduktion var uforandret.

Smørnoteringen har gennem hele den forløbne del af året ligget lavere end i fjor, og da ostepriserne har holdt sig bedre, er der sket en forskydning i mælkens anvendelse til smør- og osteproduktion med det resultat, at osteproduktionen i sammenligning med 1960 er forøget med 7 %. Svineproduktionen begunstigedes i årets første halvdel af forholdsvis gode priser og af et fordelagtigt forhold mellem flæske- og bygpris, men i de sidste måneder er der indtrådt et betydeligt fald i flæskenoteringen. I slutningen af september var andelsslagteriernes landsnotering for 1. kl. slagterisvin faldet til 3,30 kr. pr. kg mod 4 kr. på samme tid i fjor.

Ved den seneste svinetælling, som fandt sted i begyndelsen af oktober, var den samlede svinebestand vokset til knap 7.5 mill. stk., en stigning på næsten 1 million i sammenligning med tællingen på samme tid i fjor. I samme periode var antallet af søer forøget med næsten 100.000 til 781.000, men siden tællingen i slutningen af maj er der sket en stærk formindskelse af sotillægget. Antallet af første gang drægtige søer er herved gået ned fra 223.000 til 141.000 og var kun lidt højere end i begyndelsen af oktober 1960.

Også hornkvægbestanden viser en relativ stærk forøgelse. Ved tællingen i midten af juli blev den opgjort til 3.587.000 eller næsten 200.000 flere end i juli 1960. Stigningen står formentlig i forbindelse med afsætningsvanskelighederne for okse- og kalvekød, først og fremmest lukningen af det italienske marked.

Hønsebestanden var siden i fjor sommer forøget med ca. 6 mill. stk. og var dermed nået op på 30.4 mill. stk. Stigningen skyldes i overvejende grad en forøgelse af antallet af slagtekyllinger, men kyllinger til tillæg viste dog en stigning fra 8.7 til 9.7 mill. stk.

På baggrund af lønforhøjelserne kan det ikke undre, at værdi- indekset for *detailomsætningen* i gennemsnit for månederne juli og august viser en stigning i sammenligning med de samme måneder i fjor på over 12 pct. mod en stigning i 1. halvår på godt 7 pct. En del af stigningen i detailomsætningen skyldes højere priser. I den samme periode (fra juli 1960 til juli 1961) er indekset for forbrugerpriserne steget med ca. 5 pct., hovedsagelig på grund af den stedfundne forhøjelse af omkostningsniveauet, idet råvarepriserne ikke er undergået større ændringer.

Man lægger i øvrigt mærke til, at stigningen i detailomsætningen i de nævnte to måneder i modsætning til tidligere har været stærkere for næ-

rings- og nydelsesmidler og – navnlig – beklædning end for »andre forbrugsvarer«, hvorunder bl. a. hører en række varige forbrugsgoder. I denne forbindelse kan nævnes, at salget af fjernsynsapparater (nettotilgangen af tilmeldte fjernsynsapparater) for juli kvartal viser en ret stærk nedgang i sammenligning med juli kvartal i fjor, og for de første tre kvartaler under ét har stigningen i tilgangen fra 1960 til 1961 været svagere end fra 1959 til 1960. En lignende udvikling kan konstateres med hensyn til antallet af registrerede nye personautomobiler, som i de 9 måneder i de tre år 1959, 1960 og 1961 har andraget henholdsvis 40.800, 51.000 og 58.600.

Ved skattelettelsen i foråret formindskedes »pristalsfamiliens« udgift til personlige skatter med 8 pct., hvilket opvejede stigninger på andre poster af husholdningsbudgettet. *Det lønregulerende pristal* for juni, 150 (juni 1949 = 100), blev derfor uændret i sammenligning med april, medens det i forhold til januar viste en stigning på 2 points. Da der til at udløse en lønregulering kræves et udsving på 3 points i forhold til januarpristallet såvel for tjenestemænd som for arbejdere tilsluttet LO (se p. 126), medførte junipristallet ikke nogen ændring i lønningerne for disse grupper. For oktober er det lønregulerende pristal imidlertid beregnet til 152, og det kan forudses, at pristallet for januar 1962 vil medføre en lønforhøjelse svarende til mindst 1 reguleringsportion. For 1. kvartal er den gnstl. *timefortjeneste i industri og håndværk* (standardberegning) opgjort til 615 øre eller godt 8 pct. mere end i 1. kvartal 1960.

3. 11. 1961.
C. L.